

Het belang van het meten van emotioneel welzijn van kinderen in het onderwijs

Drs. André Rietman, Kinder- en jeugdneuropsycholoog, GZ-psycholoog en ergotherapeut

1. Waarom is het zinvol om emotioneel welzijn op school in kaart te brengen? Wat voor soort problemen kun je daarmee voorkomen?

Kinderen kunnen om een breed scala aan redenen emotionele problemen krijgen. Dat kan zijn omdat ze zelf al een kwetsbaarheid bij zich dragen (bijvoorbeeld door een moeilijke start bij de geboorte, een genetisch syndroom, een ontwikkelingsstoornis). Maar ook ervaringen die ze opdoen, kunnen de kwetsbaarheid vergroten, zoals: gepest worden of andere nare gebeurtenissen meemaken die traumatisch kunnen zijn, een school die niet aansluit op haar/zijn capaciteiten, opgroeien in een gezin met financiële problemen.

Als kinderen onvoldoende veerkracht of coping hebben om deze moeilijkheden het hoofd te bieden, kunnen normale emoties uitmonden in emotionele problemen. Kinderen kunnen **zich terugtrekken** en zo **te weinig positieve sociale ervaringen opdoen**. Ze kunnen ook **boos, angstig of somber** worden, waar mogelijk niet altijd even pedagogisch op wordt gereageerd. **Problemen die kinderen misschien in aanleg al hebben** (zoals druk gedrag, rekenproblemen en concentratieproblemen die al bekend zijn in een familie), kunnen hierdoor **worden versterkt**. **Datzelfde geldt voor de leermoeilijkheden** (zoals bij lezen of rekenen), die kinderen al hebben. Een wat **zwakke lezer kan zo een leesprobleem ontwikkelen** als zij/hij niet op een handige manier hulp vraagt of op tijd de juiste hulp krijgt.

2. Kunnen we iets leren over het emotionele welzijn van kinderen door middel van hun sensorische informatiebehoeften en gedrag op school?

Dat kan wel, maar op een wat indirecte manier. Een instrument dat de sensorische informatieverwerking in kaart brengt, is niet primair bedoeld om het emotionele welzijn in kaart te brengen. De SP2-School bevat weliswaar vragen op de gebieden gedrag en sociaal emotioneel functioneren, maar dat betreft vooral gedragingen die we veel zien bij kinderen die zintuiglijke prikkels niet gemakkelijk verwerken. Zo kunnen kinderen waarbij **auditieve informatie minder gemakkelijk doordringt** de instructies van de leerkracht missen en **moeite hebben met het zich concentreren**. Kinderen die **niet graag aangeraakt** worden of **extra gevoelig zijn voor geluid of licht**, kunnen **boos of verdrietig** worden. Kinderen die een **sterke bewegingsbehoefte** hebben, hebben vaak **moeite om stil te zitten** en hun geduld te bewaren. Als kinderen moeite hebben met de verwerking van alle prikkels die een schoolklas met zich meebrengt, kan dat dus het emotionele welzijn bedreigen (maar het hoeft niet).

3. Heeft emotioneel welzijn invloed op schoolprestaties en schoolsucces van leerlingen?

Die kans is wel groot. Je moet wat **extra 'reserves' hebben** om een **bedreigd emotioneel welzijn zonder leerproblemen te doorstaan**. Kinderen die een wat hogere intelligentie hebben en niet erfelijke belast zijn, zijn in het voordeel. Ook als een gezin erin slaagt om **thuis een veilige haven** te laten zijn waar je kunt bijkomen van de schooldag, kan dit **kinderen beschermen**. Hoe meer het **emotionele welzijn wordt belast**, hoe groter de kans dat **latente problemen** (zoals dyslexie of ADHD die in de familie voorkomt) de kop opsteken. Kinderen met dergelijke ontwikkelingsstoornissen worden vaak op een jonge leeftijd verwezen voor hulp in of buiten de klas of in de richting van een arrangement passend onderwijs of een plaatsing in het speciale onderwijs.

4. Heeft de ondersteuning (detectie van problemen en interventies) vanuit school op het gebied van emotioneel welzijn invloed op de schoolprestaties en het schoolsucces van leerlingen?

Als professionals in het onderwijs emotionele problemen vermoeden of detecteren, kan gezocht worden naar de oorzaak of aanleiding van die problemen. Soms kan een interventie dan snel worden ingezet. Als kinderen ergens over piekeren, kan er vaak samen met de ouders gekeken worden naar de aanleiding van de 'piekers'. Maakt een kind zich zorgen over iemand thuis of over een klasgenoot? Het bespreken van deze zorgen kan soms 'lucht' geven.

Soms hebben kinderen moeite met één bepaalde leeractiviteit. Een kind kan onhandig zijn en opzien tegen handvaardigheid of de gymles. Een periode kinderfysiotherapie of ergotherapie kan dan zorgen dat een kind gemakkelijker 'mee kan komen'. Een kind dat een periode ziek is geweest, kan **achterlopen met rekenen of taal en zich terugtrekken of vooral probleemgedrag laten zien bij die lessen. Tijdig ingrijpen** door bijvoorbeeld 'pre-teaching' (individueel of in groepjes vooraf de nieuwe lesstof doornemen) of remedial teaching in of buiten de klas **kan verslechtering voorkomen.**

Niet alle problemen en oorzaken kunnen 1, 2, 3 worden aangepakt. Als er in een klas meerdere kinderen zijn die in de ochtend niet bij de les zijn, omdat ze geen ontbijt eten, kan het even duren voor er een oplossing is voor bijvoorbeeld financiële problemen of eetproblemen. Kinderen die prikkelbaar zijn omdat ze slecht of weinig slapen, zullen niet door een eenvoudig advies de volgende dag uitgerust op school komen. Kinderen die door de tijd heen een negatief zelfbeeld hebben opgebouwd, zullen niet snel blaken van zelfvertrouwen. Ze kunnen met behulp van een individuele therapie en een enigszins aangepaste aanpak in de klas wel een meer realistisch zelfbeeld opbouwen.

5. Hoe kunnen scholen de Sensory Profile 2 inzetten om het emotionele welzijn van kinderen op school te verbeteren?

Als professionals in het onderwijs (zoals leerkrachten, intern begeleiders en remedial teachers) beter op de hoogte zijn van de symptomen van moeilijkheden in de sensorische informatieverwerking, kan een leerkrachtvragenlijst zoals de SP2-School helpen om inzicht te krijgen in de sensorische uitdagingen van een kind. Aandacht voor de prikkels die veel mensen 'gewoon' vinden, kan al helpen. **Ga eens op de plaats zitten van een kind met problemen en kijk en luister om je heen.** Hoe **rumoerig** is het op die plek? Wat is het **uitzicht**? Zie je veel **'gewriemel'** van andere kinderen? Lopen er veel kinderen langs die tafel of word je veel (onbedoeld) **aangerakt** door passerende kinderen? Als je vermoedt dat sensorische bijzonderheden een rol spelen, kan je een professional zoeken die gewend is met de SP2 te werken, zoals een paramedicus (ergotherapeut, fysiotherapeut, logopedist) of een gedragswetenschapper (psycholoog of orthopedagoog). Samenwerking met een lokale praktijk of eerstelijns GGZ-voorziening waar deze disciplines werken, kan heel vruchtbaar zijn.

Let wel: lang niet alle emotionele en gedragsproblemen houden verband met prikkelverwerking. Emotionele problemen kunnen ook op zichzelf staan, zonder bijzonderheden in de sensorische informatieverwerking.